DOI 10.24425/asmdn.2025.157086

Włodzimierz Zega
ORCID: 0000-0001-8768-2005
Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

REKONSTRUKCJA NIEZNANEGO KODEKSU JAKUBA Z PIOTRKOWA (RKPS BJ 2315 I RKPS BJ 2420, K. 33–44, 62–63)*

Reconstruction of the Unknown Codex of Jakub of Piotrków (Ms BJ 2315 and Ms BJ 2420, f. 33–44, 62–63)

Summary: The article identifies and reconstructs a codex whose table of contents and donation note have been preserved in manuscript BJ 2420, p. 62r. It has been established that two fragments of this manuscript: k. 33–44 and k. 62–63, were originally part of the codex BJ 2315 and were separated after 1777. In the 15th century, the complete book belonged to Jakub of Piotrków, a canon of the Płock cathedral chapter.

Keywords: Jakub of Piotrków, Kraków University, Collegium Maius, Jagiellonian Library, medieval manuscripts, codicology, history of libraries.

Słowa kluczowe: Jakub z Piotrkowa, Uniwersytet Krakowski, Kolegium Większe, Biblioteka Jagiellońska, rękopisy średniowieczne, kodykologia, historia bibliotek.

Sławomirowi Szyllerowi z okazji Jubileuszu

Punktem wyjścia dla identyfikacji i rekonstrukcji przedstawionej w artykule jest niewielki rękopis Biblioteki Jagiellońskiej notowany w katalogu Władysława Wisłockiego pod numerem 2420 (sygnatura topograficzna *DD XII 27*)[1]. Liczy on jedynie 63 karty. Pod względem kodykologicznym jest tworem nadzwyczaj niejednorodnym, poniekąd sztucznym, ponieważ składa się z piętnasto-

* Recenzentom i Redaktorowi artykułu dziękuję za cenne uwagi i uzupełnienia.

[1] W. Wisłocki, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 2: *Rękopisy 1876–4176. Index*, Kraków 1877–1881, s. 581.

i szesnastowiecznych fragmentów oderwanych od kilku różnych kodeksów rękopiśmiennych, a zebranych w jeden tom dopiero na początku XIX w. Informację o genezie tego zbiorku zamieścił Jerzy Samuel Bandtkie[2] w dwóch katalogach rękopisów, które prowadził podczas swojego zarządu Biblioteką Uniwersytecką w latach 1811–1835: w katalogu kartkowym (cedułkowym)[3] oraz w tzw. katalogu repozytorialnym. W pierwszym jego notatka jest nieco obszerniejsza i zarazem bardziej precyzyjna: „Fragmenta diversorum codicum manuscriptorum, quae sparsa et dilecarata [*sic*] in unum volumen collegi"[4]. Treść notatki przekazał również W. Wisłocki w katalogu drukowanym, a cały wolumin określił jako „Fragmenta varia"[5]. Celem artykułu jest ustalenie pochodzenia dwóch spośród siedmiu fragmentów zachowanych w tym rękopisie oraz rekonstrukcja kodeksu, do którego pierwotnie należały i od którego z czasem się oddzieliły.

I.

Najpierw warto podać z autopsji nieco więcej szczegółów o charakterze kodykologicznym, proweniencyjnym i treściowym. Będą one stanowiły kontekst dalszego wywodu, mogą także ułatwić w przyszłości identyfikację innych rozproszonych fragmentów.

Przegląd rękopisu BJ 2420 pozwala w nim wyróżnić siedem zasadniczych części (jednostek kodykologicznych) o objętości od 1 do 20 kart i o zróżnicowanych, ale zbliżonych do formatu *in quarto* wymiarach. Fragmenty te, jak się zdaje, pochodzą z sześciu różnych kodeksów. Część pierwsza (k. 1–20), dwie składki z początku XVI w., zawiera kilka tekstów medycznych; jeden z nich podaje w kolofonie datę dzienną: „Telos 1503 feria 3ª post Invocavit"[6], drugi

[2] Z. Ciechanowska, *Jerzy Samuel Bandtkie jako bibliotekarz i bibliotekoznawca*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1970, t. 20, s. 5–23; eadem, *Bandtkie Jerzy Samuel*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa–Łódź 1972, s. 29–30; L. Stachnik, *Zarys dziejów katalogu alfabetycznego Biblioteki Jagiellońskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1975, t. 25, s. 93–108; *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 2: *1775–1918*, red. P. Lechowski, Kraków 2017, s. 82–154 (rozdział autorstwa M. Galos i Ż. Kubic), szczeg. s. 149–150.

[3] J.S. Bandtkie, *Historya Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, Kraków 1821, s. 178: „Katalog cedułkowy ruchomy, *Catalogus mobilis schedularis*".

[4] Biblioteka Jagiellońska [dalej BJ], Archiwum BJ, Katalog kartkowy rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, pod sygn. 2420. Por. *Catalogus repositorialis manuscriptorum codicum Bibliothecae Universitatis Cracoviensis*, [Cracoviae 1814–1817, oprawiony w 1819], rkps BJ 4149, t. 1, k. 149r: „Fragmenta diversorum codicum msc, quae sparsim collegi".

[5] W. Wisłocki, *Katalog rękopisów*, t. 2, s. 581 (z poprawnym zapisem „dilacerata"). Opisy katalogowe J.S. Bandtkiego i W. Wisłockiego nie odzwierciedlają ani materialnej, ani treściowej złożoności tak różnorodnego, choć niewielkiego woluminu, i nie ma potrzeby ich tu przytaczać w całości. Warto jedynie zwrócić uwagę, że obszerniej i bardziej szczegółowo treść rękopisu została przedstawiona w starszym o około sześćdziesiąt lat rękopiśmiennym katalogu kartkowym.

[6] Rkps BJ 2420, k. 5v.

zaś imię pisarza i datę roczną: „Finis per me Laurencium baccalarium 1505”[7], a k. 11v–12v pozostały niezapisane; przypuszczalnie ta partia kodeksu stanowiła jedną całość z fragmentem lub fragmentami znajdującymi się w równie niejednorodnym rękopisie BJ 2425. Część druga (k. 21–30), składka z przełomu XV i XVI w., zawiera teksty i tablice astronomiczne; przynajmniej niektóre z nich, jak się zdaje, zostały napisane ręką Michała Falkenera z Wrocławia[8]. Dodajmy, że utwory z dwóch pierwszych części w większości zarejestrowała w swym repertorium Grażyna Rosińska[9]. Część trzecia (k. 31–32), prawdopodobnie z XVI w., to bifolium pierwotnie umiejscowione na początku jakiegoś kodeksu, ponieważ na k. 31r widnieją sygnatury: cyfrowa, tzw. sygnatura Fasseau[10]: *587*, i topograficzna (na dwóch naklejkach): *DD X 31*, ponadto na karcie znajdują się dwie regularne, w tym miejscu raczej nieprzypadkowe, „plamy” czerwonej farby (laku?); natomiast na k. 31v zapisano swego rodzaju spis treści czy raczej *index rerum* odsyłający do utworu z gatunku *regimen sanitatis*[11], a na k. 32v kilka porad dotyczących zdrowia i higieny. Część piątą (k. 45), zapewne z XV w., stanowi pojedyncza karta prawdopodobnie pełniąca kiedyś funkcję karty tytułowej (początkowej) nieznanego kodeksu lub części kodeksu; świadczy o tym napis dużym pismem na k. 45r: „Questiones de celo et mundo”; na tej samej stronie zapisano fragment postylli do słów *Ewangelii Łukasza* 21, 25: „Erunt signa in sole et luna” z nagłówkiem: „Alia postilla”. Część szósta (k. 46–61), z XV (i XVI?) w., to składka o objętości szesnastu kart (8+8) z numeracją (kustoszami) naniesioną na dolny margines stron *recto* pierwszych ośmiu kart i z zachowanymi zszywkami pergaminowymi; pierwotnie składka mieściła się na początku nieznanego obecnie kodeksu, o czym świadczy sygnatura topograficzna na k. 46r: *DD XII 56*; w składce znajdują się wykazy *Articuli Parisius condemnati*, *Colleccio errorum reprobatorum et condemnatorum Parisius et in Anglia*, wykaz kwestionowanych

[7] Rkps BJ 2420, k. 11r.

[8] G. Rosińska, *Scientific Writings and Astronomical Tables in Cracow. A Census of Manuscript Sources (XIVth–XVIth Centuries)*, Wrocław [i in.] 1984 (Studia Copernicana, t. 22), s. 116 (nr 536), 203 (998), fot. 29.

[9] Ibidem, nr 114, 496, 536, 546, 786, 998, 1088, 1172, 1194, 1478, 1614, 1791, 1939, 2159, 2171, 2221, 2268.

[10] Tymczasowy (roboczy) numer nadany przez belgijskiego norbertanina i bibliofila Arsène'a Fasseau zatrudnionego w latach 1775–1777 z zadaniem uporządkowania i skatalogowania zbiorów biblioteki Kolegium Większego. Zob. A. Birkenmajer, *Belgijski bibliofil Arseni Fasseau i jego związki z Polską (1760–1777)*, w: *Z zagadnień teorii i praktyki bibliotekarskiej. Studia poświęcone pamięci Józefa Grycza*, red. B. Horodyski, Wrocław 1961, s. 231; W. Świeboda, *Na tropie średniowiecznych rękopisów Wydziału Prawa Uniwersytetu Krakowskiego*, w: *Felix indiget amicis. Studia z dziejów kultury duchowej i intelektualnej średniowiecza ofiarowane Profesorowi Krzysztofowi Ożogowi*, red. W. Świeboda, M. Zdanek, Kraków 2016, s. 290.

[11] Przykładowo: „Cura corporis, quomodo adhibenda, Fo. 1. […] Aetas hominis, Fo. 12. Visus nocivus, ibidem. […] Doloris oculorum medicamentum, Fo. 38. […] Contagiosi homines vitandi, Fo. 21. […] Iuvenes cito labuntur, Fo. 13. […]”.

w średniowieczu ośmiu tez z *Sentencji* Piotra Lombarda oraz dwa dziełka *De terminis theologicis*.

W dalszym ciągu interesować nas będą dwie części, które dotychczas nie zostały scharakteryzowane: czwarta i siódma. Ich wspólną i widoczną na pierwszy rzut oka cechą jest to, że dolne brzegi wszystkich kart są mocno uszkodzone przez wilgoć i częściowo wykruszone.

Część czwartą (k. 33–44), z pierwszej połowy XV w. (może przełomu XIV i XV w.), stanowi seksternion z zachowaną pergaminową zszywką. Znajdował się on na początku kodeksu, do którego pierwotnie należał, na co wskazuje sygnatura Fasseau umieszczona na k. 33r: *541*. Na jego zawartość (k. 33r–41r) składa się skrótowe przedstawienie treści ksiąg biblijnych oraz pokaźny zestaw „pomocy katechetyczno-pastoralnych": objaśnienie dziesięciu przykazań, wad głównych (dwukrotnie), wiersze wyliczające cnoty teologalne, kardynalne, siedem sakramentów, siedem uczynków co do duszy i co do ciała oraz nieco większe dziełko spowiednicze zatytułowane „Quinque regulae ad discernendum peccata mortalia et venialia" przypisywane przede wszystkim, choć nie tylko, Mateuszowi z Krakowa. Wszystkie utwory zostały wpisane przez jednego pisarza, który nie ujawnił swojej tożsamości, czasu ani miejsca kopiowania. Całą tę partię J.S. Bandtkie określił w katalogu kartkowym jako „Biblicorum librorum index cum catechesi"[12]. Karty 41v–44v pozostały niezapisane.

Część siódma zaś (k. 62–63) to dwie karty z XV w. (przypuszczalnie bifolium) sklejone ze sobą przy grzbiecie prawdopodobnie podczas oprawiania rękopisu w XIX w. Na pierwszej z nich (k. 62r) mieści się piętnastowieczna nota legacyjna wymieniająca ofiarodawcę oraz spis zawartości księgi, do której te dwie karty dawniej należały[13]. Całość brzmi następująco:

> Istum librum olim dominus Iacobus canonicus Ploczensis legavit domino Matheo rectori parochialis ecclesie in Crisko, quod ipso ad vitam suam utatur et post vitam Collegio Artistarum in Cracovia tradi committat. In quo continentur: [1] primum, Summarie recapitulaciones Veteris et Novi Testamenti; [2] item, Decem precepta et quibus peccatis contra eadem [posset *canc*.] peccatur, et de peccatis septem mortalibus brevi conscripcione notatis; [3] item, De sacramentis et Regule seu doctrine de observacione interdicti; [4] item, De quatuor speciebus gramatice et exposicione certorum vocabulorum; [5] item, aliquot Sermones de passione Domini; [6] item, Dyalogus Cesarii episcopi consolatorius de religiosorum tentacionibus et utilitatibus confessionum; [7] item, Secreta secretorum Aristotelis; [8] item, Amphorismorum Ypocratis; [9] item, Enchiridion Augustini; [10] item, Pastorale Gregorii.

[12] BJ, Archiwum BJ, Katalog kartkowy rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, pod sygn. 2420; analogicznie w *Catalogus repositorialis*, rkps BJ 4149, t. 1, k. 149r.

[13] W katalogu kartkowym i repozytorialnym (jak w poprzednim przypisie): „Fragmentum tituli".

Z noty dowiadujemy się, że zmarły kanonik płocki Jakub przed swoją śmiercią oddał księgę w dożywotnie użytkowanie nieznanemu bliżej Mateuszowi proboszczowi parafii Krysk (na Mazowszu), jednakże z zastrzeżeniem, by po śmierci Mateusza księga została przekazana do Collegium Artistarum w Krakowie[14].

Identyfikacja właściciela i ofiarodawcy księgi nie nastręcza trudności. Był nim bez wątpienia Jakub z Piotrkowa syn Pawła (Paszka), znany m.in. jako student Uniwersytetu Praskiego (1395 r.) i Uniwersytetu Krakowskiego (1411 r.), gdzie być może uzyskał stopień magistra sztuk, bowiem jako magister wystąpił jeden jedyny raz w dokumencie z 1445 r. W odróżnieniu od swojego brata Pawła, który doszedł do stopnia bakałarza teologii, Jakub nie kontynuował studiów na żadnym z wyższych wydziałów. Pozostał jednak w bliskim związku z uniwersytetem, o czym świadczy m.in. ufundowanie wraz z bratem kolegiatury w Kolegium Większym oraz czynszu na potrzeby stołu wspólnego w tymże Kolegium, a także przekazanie krakowskiej wszechnicy własnego księgozbioru, z którego dwadzieścia kilka kodeksów zachowało się do dzisiaj w Bibliotece Jagiellońskiej. Jego kariera rozwinęła się w diecezji płockiej, głównie w samym Płocku, dokąd przybył po 1403 r. Przed 1408 r. objął kościół parafialny w Radzanowie, w 1414 r. po raz pierwszy wystąpił jako kanonik gracjalny i kaznodzieja płockiej kapituły katedralnej, w latach 1426/1427–1434 (1436) pełnił na terenie swojej diecezji funkcję subkolektora świętopietrza z nominacji generalnego kolektora Kamery Apostolskiej w Polsce Giacomina Rossiego. Zmarł 22 II 1445 r.[15]

[14] Tego samego ofiarodawcę i tych samych odbiorców wymieniają noty legacyjne wpisane do dwóch innych kodeksów: BJ 1483, k. Ir: „Iste liber […] per dominum Iacobum olim <canonicum Plocensem> domino Mat<heo> plebano in Cri<sko> est legatus, ut […] ipso utatur et post mortem Collegio Artistarum in Cracovia tradi committat" (por. opis kodeksu autorstwa M. Zwiercana w: *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, t. 10, comp. A. Kozłowska, L. Nowak, A. Sobańska, R. Tatarzyński, W. Zega, M. Zwiercan, Cracoviae 2012, s. 259: „*Mathie plebano in Cirsko*"; zapiska jest wprawdzie trudno czytelna z powodu wydrapania i zamazania atramentem, niemniej widoczne zarysy liter zdecydowanie sugerują odczyt „Mat<heo>" i „Cri<sko>"); BJ 2417, wyklejka górna: „Istum librum legavit dominus Iacobus olim canonicus [*Wisłocki mylnie:* curatus] Ploczensis domino Matheo plebano in Cri<sko>, quod eo ad tempora vite sue utatur et post vitam Collegio Artistarum in Cracovia reddatur".

[15] J. Fijałek, *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie soboru bazylejskiego*, Kraków 1900, t. 1, s. 387–388; J. Zathey, *Biblioteka Jagiellońska w latach 1364–1492*, w: J. Zathey, A. Lewicka-Kamińska, L. Hajdukiewicz, *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 1: *1364–1775*, Kraków 1966, s. 93–94 i errata; M. Kowalczyk, E. Belcarzowa, F. Wysocka, *Glosy polskie Jakuba z Piotrkowa i innych autorów w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1973, t. 23, s. 82–89; E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, s. 154–157, 180; A. Radzimiński, *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 2: *Kanonicy*, Toruń 1993, s. 61–63; W. Bukowski, R. Tatarzyński, *Kurenda subkolektora płockiego Jakuba z Piotrkowa do plebanów dekanatu zawkrzeńskiego w sprawie zapłaty świętopietrza w 1429 roku*, „Roczniki Historyczne" 1998, t. 64, s. 211–213; M.D. Kowalski, *Rationes Iacobini de Rubeis, collectoris in Regno Poloniae*

II.

Narzuca się pytanie o sam dar Jakuba z Piotrkowa, o to, czy wymieniona w zapisce legacyjnej księga zachowała się i czy da się ją odnaleźć. Do jej odszukania i identyfikacji posłużą przywołane już wyżej dawne katalogi rękopisów biblioteki Kolegium Większego, w szczególności najstarszy z nich, powstały w 1777 r. w wyniku prac porządkowych i katalogowych przeprowadzonych przez Arsène'a Fasseau. Dwa egzemplarze tego katalogu, obydwa wykonane przez Jana Śniadeckiego, przechowywane są w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygnaturami 272/1 i 272/2. Pełny zapis ze strony tytułowej (rkps BJ 272/1, k. 2r) brzmi następująco: „*Repertorium manuscriptorum Bibliothecae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis*, cura et studio M.M. Michaelis Mrugaczewski et Iosephi Putanowicz sacrae theologiae doctorum et professorum, eiusdem librariae praefectorum, anno aerae vulgaris 1777 in ordinem alphabeticum suasque sedes digestum"[16]. Mimo niekompletności i licznych błędów tego katalogu[17], cechą decydującą o jego użyteczności — przynajmniej w sytuacji jak tu opisana — jest to, że został on ułożony alfabetycznie według autorów i dzieł[18] (a nie według sygnatur rękopisów, jak katalog kartkowy, repozytorialny i drukowany katalog Wisłockiego), dzięki czemu obszar poszukiwań został znacznie zawężony.

Porównanie informacji wyłuskanych z *Repertorium manuscriptorum* ze średniowiecznym spisem treści zachowanym na k. 62r i z tym, czego dowiedzieliśmy się o rękopisie BJ 2420, prowadzi do następujących wniosków. Po pierwsze, księgą, której zawartość wymienia średniowieczny *index contentorum*, jest rękopis Kolegium Większego zinwentaryzowany w *Repertorium manuscriptorum* z sygnaturą *AA XI 9*; w katalogu Wisłockiego figuruje on pod

(1426–1434). Rachunki Giacomina Rossiego, papieskiego kolektora generalnego w Polsce, z lat 1426–1434, „Studia Źródłoznawcze" 2011, t. 49, s. 71, 76–78, 82–84, 90; D. Wójcik-Zega, *Conclusiones antiquae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis 1432–1591. Samorząd Kolegium Większego Uniwersytetu Krakowskiego w XV–XVI wieku*, Kraków 2014 (Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae, t. 3), s. 162–164.

[16] Zob. A. Birkenmajer, *Belgijski bibliofil*, s. 185–280, szczeg. s. 226–236; *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 2, s. 58–64. Cyfrowa kopia rękopisu BJ 272/1 jest udostępniona w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej: https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/206676/edition/195411 (14.01.2025).

[17] Na niektóre błędy, przede wszystkim mylne sygnatury, wskazał A. Birkenmajer w nieopublikowanej rozprawie *Jak wyglądała BJ przed 150 laty*, rkps BJ Przyb. 157/75.

[18] Tytułowe „Repertorium manuscriptorum" trzeba więc rozumieć nie tyle jako repertorium ksiąg rękopiśmiennych, ile raczej jako repertorium rękopiśmiennych utworów zawartych w księgach. Formularz katalogowy zawiera siedem kolumn, w których umieszczono następujące informacje: autor i/lub tytuł dzieła; materiał, z którego wykonano rękopis; format księgi; oznaczenie szafy; numer półki w szafie; miejsce księgi na półce; zwykle numer porządkowy oznaczający umiejscowienie dzieła w kodeksie. Por. *Repertorium manuscriptorum*, rkps BJ 272/1, k. 3v („Clavis ad Repertorium").

numerem 2315[19]. Po drugie, rękopis BJ 2315 w obecnej postaci nie jest kompletny. Po trzecie, jego brakującym składnikiem są nie tylko owe dwie karty, z których pierwsza zawiera *index contentorum*, ale także seksternion zachowany w rękopisie BJ 2420 jako jego czwarta część, czyli karty 33–44[20]. Analiza kodykologiczna przedstawiona w dalszej części artykułu identyfikację tę w pełni potwierdzi.

Nie wnikając w różnice co do liczby i kolejności utworów oraz co do sposobu sformułowania ich tytułów w *index contentorum* i w *Repertorium manuscriptorum* — odmienności te, wolno przyjąć, wynikają ze zwyczajnych czynników takich jak erudycja, inwencja czy stopień dokładności osób opisujących kodeks w XV i XVIII w. — wystarczy w tym miejscu stwierdzić, że z oznaczeniem *AA XI 9* występuje w *Repertorium* dziewięć spośród dziesięciu utworów wymienionych w średniowiecznym spisie treści z k. 62r. Utwory nr 6, 8 i 10 umieszczono pod odpowiednimi hasłami autorskimi („Caesarius", „Hypocrates", „Gregorius"), zaś utwory nr 1, 5 i 7 pod hasłem „Anonymus". Pozycje nr 2, 3 i 4, w *index contentorum* anonimowe, w *Repertorium* zarejestrowano — po części słusznie, po części mylnie — pod hasłem „Adalbertus episcopus Cracoviensis"; z kolei dziełko nr 9 z jakiegoś powodu zostało w *Repertorium* pominięte. Dodajmy jeszcze, że w *Repertorium manuscriptorum* zarejestrowano z sygnaturą *AA XI 9* także utwór niewymieniony w wykazie średniowiecznym, jednak w rękopisie faktycznie obecny: „Albertani Causidici Brixiensis Liber de amore et dilectione Dei et proximi"[21].

Równoległe zestawienie obydwu wykazów — średniowiecznego *index contentorum* z k. 62r i „rekordów" *Repertorium manuscriptorum* — z rzeczywistą zawartością zrekonstruowanego kodeksu *AA XI 9* przedstawia się następująco:

[19] W. Wisłocki, *Katalog rękopisów*, t. 2, s. 551.

[20] Fakt, że ów fragment zachował się w tym samym rękopisie, co *index contentorum*, i że w ten sposób mógł zostać łatwo rozpoznany, to szczęśliwy zbieg okoliczności. W innym wypadku jego odnalezienie byłoby o wiele trudniejsze, gdyż jedyną informacją na jego temat, która pozostała w dawnych katalogach, jest przytoczona wyżej lakoniczna zapiska Bandtkiego: „Biblicorum librorum index cum catechesi".

[21] Ponieważ dzieło to nie figuruje w *index contentorum*, należy wnosić, że Fasseau zarejestrował je na podstawie przeglądu samego kodeksu, a nie tylko spisu treści.

Utwory wymienione w średniowiecznym spisie treści kodeksu *AA XI 9* (rkps BJ 2420, k. 62r)	Pozycje *Repertorium manuscriptorum* (rkps BJ 272/1) odnoszące się do kodeksu *AA XI 9*	Zawartość kodeksu *AA XI 9* w jego dawnej postaci (obecnie rkps BJ 2315, s. 1–774 oraz rkps BJ 2420, k. 33–44)
		rkps BJ 2420 (*DD XII 27*)
[1] *primum, Summarie recapitulaciones Veteris et Novi Testamenti;*	[1] [*Anonymi*] *Recapitulationes Veteris et Novi Testamenti* […][*], *AA XI 9* (rkps BJ 272/1, s. 92).	k. 33r–35v: Summariae recapitulationes Veteris et Novi Testamenti [por. tytuł zanotowany na pasku przyklejonym do wierzchniej strony górnej okładziny kodeksu: *Recapitulaciones Veteris et Novi Testamenti*]
[2] *item, Decem precepta et quibus peccatis contra eadem peccatur, et de peccatis septem mortalibus brevi conscripcione notatis;*	[2] [*Adalberti episcopi Cracoviensis*] *Tractatus de X praeceptis et de peccatis contra eadem* […], *AA XI 9. 3* (s. 1[**]). [3] [*Adalberti episcopi Cracoviensis*] *Tractatus de peccatis VII mortalibus breviter notatis* […], *AA XI 9. 5* (s. 1).	k. 35v–36r: De decem praeceptis k. 36r–v: De septem vitiis capitalibus
[brak]	[brak]	k. 36v: De peccatis quinque sensuum k. 36v: Virtutes theologales et cardinales, sacramenta, opera spiritualia et corporalia k. 37r–39r: Quaestio de septem vitiis capitalibus k. 39r–41r: Matthaeus de Cracovia, Quinque regulae ad discernendum peccata mortalia et venialia
		k. 41v–44v: niezapisane
		rkps BJ 2315 (*AA XI 9*)

[3] *item, De sacramentis et Regule seu doctrine de observacione interdicti;*	[4] *Adalberti episcopi Cracoviensis Tractatus de sacramentis et cautelis ministrantium* […], *AA XI 9. 2* (s. 1). [5] [*Adalberti episcopi Cracoviensis*] *Tractatus de praedicatoribus et doctoribus verbi Dei et de censura ecclesiastica, et de cautelis tempore interdicti observandis**** […], *AA XI 9. 4* (s. 1).	s. 1–17: Statuta synodalia dioecesis Cracoviensis Adalberti Jastrzębiec, cap. 1–11 s. 17–24: Statuta synodalia dioecesis Cracoviensis Adalberti Jastrzębiec, cap. 12–18
[4] *item, De quatuor speciebus gramatice et exposicione certorum vocabulorum;*	[6] [*Adalberti episcopi Cracoviensis*] *Tractatus de IV speciebus grammatices* [!] *cum explicatione certorum vocabulorum* […], *AA XI 9. 6* (s. 1).	s. 25–75: De quatuor speciebus grammaticae et expositione certorum vocabulorum horarum canonicarum
		s. 76–92: niezapisane
[5] *item, aliquot Sermones de passione Domini;*	[7] [*Anonymi*] *Sermo de passione Domini* […], *AA XI 9. 7* (s. 101).	s. 93–125: De passione Domini Iesu Christi s. 126–130: De Innocentibus legenda s. 131–132: Sermonum fragmenta
[brak]	[brak]	s. 133–142: Divisio utriusque iuris s. 143–152: Versus de libro Decretorum s. 153–161: Versus de libro Decretorum
		s. 162–164: niezapisane
[6] *item, Dyalogus Cesarii episcopi consolatorius de religiosorum tentacionibus et utilitatibus confessionum;*	[8] *Cesarii episcopi Dialogus consolatorius de religiosorum tentationibus* […], *AA XI 9. 8* (s. 187).	s. 165–209: Caesarius Heisterbacensis, Dialogus miraculorum (wyjątki)
		s. 210: niezapisana
[brak]	[9] *Albertani causidici Brixiensis Liber de amore et dilectione Dei et proximi* […], *AA XI 9. 9* (s. 3).	s. 211–350: Albertanus Brixiensis, De amore et dilectione Dei et proximi
		s. 351–358: niezapisane

[7] *item, Secreta secretorum Aristotelis;*	[10] [*Anonymi*] *Secreta secretorum Aristotelis* […], *AA XI 9. 10* (s. 99).	s. 359–438: Pseudo-Aristoteles, Secretum secretorum
[brak]	[brak]	s. 438–445: Rasis, Physiognomia s. 445–458: De planetis et proprietatibus eorum s. 458–459: Nota de aere s. 459–460: De planetis s. 461: De signis inveniendis s. 461: Versus de signis zodiaci s. 461–465: Pseudo-Alkindi, Epistula missa Theodoro imperatoris Friderici philosopho
[8] *item, Amphorismorum Ypocratis;*	[11] *Hypocratis Aphorismi* […], *AA XI 9. 11* (s. 265).	f. 466–489: Hippocrates, Aphorismi
		s. 490–502: niezapisane
[9] *item, Enchiridion Augustini;*	[brak]	s. 503–611: Augustinus Hipponensis, Enchiridion ad Laurentium seu de fide, spe et caritate
[brak]	[brak]	s. 612–627: Gennadius Massiliensis, Liber sive definitio ecclesiasticorum dogmatum s. 627–633: Augustinus Hipponensis, Retractationes
[10] *item, Pastorale Gregorii*.	[12] [*Gregorii*] *Pastorale* […] *AA XI 9. 2* [zapewne mylnie zamiast *12*] (s. 247).	s. 634–716: Gregorius Magnus, Regula pastoralis
		s. 717–774: niezapisane

* Przytaczając rekordy *Repertorium*, pomijam pozostałe informacje formularzowe, o których mowa w przyp. 18.

** K. 4r wg nowej foliacji ołówkowej (jednakże nowa foliacja została naniesiona tylko na pierwsze cztery karty).

*** Por. rkps BJ 2315, s. 2: „Tractatus primus erit de sacramentis; secundus de cautelis ministrancium; tercius de predicatoribus et doctoribus verbi Dei; quartus de censura ecclesiastica et cautelis tempore interdicti observandis".

Jest zrozumiałe, że ani wykaz średniowieczny, ani rekordy *Repertorium manuscriptorum* z 1777 r. nie odzwierciedlają w szczegółach faktycznej zawartości kodeksu ujętej z dzisiejszej perspektywy, niemniej uwidocznione zgodności są wystarczającą podstawą do tego, by uznać, że *index contentorum* z rękopisu BJ 2420, k. 62r jest w istocie spisem utworów znajdujących się na kartach 33–44 tegoż rękopisu oraz w całym kodeksie BJ 2315. Oznacza to, że poszukiwaną księgą, która w XV w. należała do Jakuba z Piotrkowa, jest kodeks BJ 2315 (*AA XI 9*) — nie sam, ale łącznie z dwoma fragmentami zachowanymi w rękopisie BJ 2420 (*DD XII 27*) jako k. 62–63 i k. 33–44. Z układu treści wynika, że fragmenty te znajdowały się na przedzie księgi Piotrkowianina.

III.

Przejdźmy zatem do scharakteryzowania kodeksu BJ 2315. Jest on znany polskiej mediewistyce przede wszystkim ze względu na znajdującą się w nim (s. 1–24) kopię statutów synodalnych diecezji krakowskiej ogłoszonych przez biskupa Wojciecha Jastrzębca w 1420 r.[22] Liczy 387 kart (paginowanych w XIX w.) formatu *in quarto*, w większości papierowych i dwóch pergaminowych. Składa się z sześciu odrębnych kodykologicznie części, które różnią się rodzajem użytego papieru, pismem oraz czasem i przypuszczalnie także miejscem powstania: I. składki 1–4 (s. 1–92); II. składki 5–6 (s. 93–132); III. składki 7–10 (s. 133–210); IV. składki 11–23 (s. 211–502; w składce 11 zewnętrzne bifolium pergaminowe); V. składki 24–32 (s. 503–726; u dołu pierwszej strony składek kustosze literowe [*A*]–*I*); VI. składki 33–34 (s. 727–774)[23]. Na końcu części I, III, IV, V i w całej części VI, podobnie jak na końcu składki zachowanej w rękopisie BJ 2420, pozostało od jednej do kilkudziesięciu kart niezapisanych. Poszczególne części mają różnych pisarzy i powstawały na przestrzeni kilkudziesięciu lat w drugiej połowie XIV i w pierwszej XV w. Przed oprawieniem funkcjonowały zapewne osobno, o czym świadczą zabrudzenia skrajnych kart wielu składek; szczególnie dotyczy to części II i V. Te dwie części zaliczają się do starszych, czternastowiecznych partii kodeksu; ich papier charakteryzuje się grubymi prążkami i dużymi odstępami między nimi. Pozostałe części pochodzą z wieku XV. Pierwsza składka (s. 1–24) powstała nie wcześniej niż w latach dwudziestych, jako że zawiera krakowskie statuty synodalne z 1420 r. Z kolei kopiowanie utworu Albertana z Brescii na s. 211–350 zostało ukończone w maju 1423 r., aczkolwiek wymowa daty zapisanej w kolofonie nie jest całkiem jednoznaczna, gdyż pisarz wplótł ją w treść kolofonu autorskiego, popełniając przy tym być może jakiś błąd[24]. Poza tą

[22] Odsyłacze bibliograficzne do wydania i ważniejszej literatury zostały podane w Aneksie.

[23] Składki ponumerowano ołówkiem w lewym dolnym narożniku pierwszej strony *recto* prawdopodobnie podczas konserwacji kodeksu.

[24] Rkps BJ 2315, s. 350: „[…] ad utilitatem communis Brixie. Anno Domini millessimo CCCC^{o} XXIII° de mense Maii est finitus. Brix [!; Brixie?] anno Domini M^{o} CC^{o} tricesimo octavo de mense

jedną datą inne intytulacje i kolofony utworów zawartych w rękopisie nie przekazują danych odnoszących się do osób, miejsc czy czasu skopiowania tekstu.

Kodeks BJ 2315 ma piętnastowieczną oprawę; są to deski oklejone skórą zdobioną tłoczeniami. Na pasku przyklejonym do wierzchniej strony górnej okładziny zapisano średniowieczny „tytuł kodeksu": *Recapitulaciones Veteris et Novi Testamenti*; odpowiada on, jak zaznaczono w zestawieniu, pierwszemu, niewielkiemu utworowi nierozczłonkowanego kodeksu *AA XI 9* i jest zbieżny, właściwie identyczny, z pierwszym rekordem obydwu wykazów. Z innych elementów oryginalnej oprawy ocalał fragment wyklejki górnej z wypisanym numerem: *2315*, oraz naklejką z sygnaturą topograficzną: *AA XI 9*, a także fragment wyklejki dolnej zawierający kilka wyrazów (prawdopodobnie próba pióra). W 1934 r. kodeks został poddany renowacji w pracowni Jana Wyżgi[25]. Uzupełniono wówczas skórę oprawy, dodano nowe karty ochronne i odnowiono karty uszkodzone przez wilgoć. Zbutwiałe dolne brzegi wszystkich kart zostały przy tym obcięte o około 7 mm, co da się oszacować przez porównanie z uszkodzonymi, ale nieobciętymi kartami 33–44 i 62–63 rękopisu BJ 2420. Prawdopodobnie w mniejszym stopniu przycięto także krawędź górną i boczną.

Znając stan materialny kodeksu BJ 2315, możemy podjąć próbę „scalenia" z nim fragmentów zachowanych w rękopisie BJ 2420. Stwierdziliśmy już na podstawie wykazów zawartości, że zarówno bifolium BJ 2420, k. 62–63, jak seksternion k. 33–44 znajdowały się na początku kodeksu. Obecnie, aby umiejscowić te fragmenty względem siebie, dołóżmy obserwacje kodykologiczne. Otóż biorąc pod uwagę różne ubytki, uszkodzenia, plamy atramentu czy rdzy, można stwierdzić z dużą dozą prawdopodobieństwa, że karty 62–63 stanowiły zewnętrzne bifolium obejmujące seksternion k. 33–44; tak zbudowany septenion (k. 62, 33–44, 63) był pierwszą składką poprzedzającą blok obecnego kodeksu BJ 2315.

IV.

Podsumowując powyższe ustalenia, wypada sformułować kilka uwag na temat zrekonstruowanej księgi jako całości — takiej, jaka była w posiadaniu Jakuba z Piotrkowa. Była ona obszerniejsza w stosunku do obecnego kodeksu BJ 2315 o jeden poszyt; miała więc łącznie 35 poszytów, liczyła 401 kart i składała się z siedmiu odrębnych części. Do księgi w takim kształcie odnoszą się przywołane wyżej noty proweniencyjne, dzięki którym możliwe było przeprowadzenie identyfikacji i rekonstrukcji: informacja o przekazaniu księgi przez Jakuba kryskiemu proboszczowi Mateuszowi, a następnie Kolegium Większemu

Augusti in die sancti Allexandri, quo obsidebatur civitas Brixie per eundem imperatorem, indiccione undecima".

[25] Notka Aleksandra Birkenmajera o przeprowadzonej konserwacji znajduje się na nowej wyklejce górnej: „Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w Krakowie na wiosnę 1934 r.".

w Krakowie, wpisana na dawnej pierwszej karcie kodeksu (obecnie BJ 2420, k. 62r); numer tymczasowy Arseniego Fasseau: *541* — na karcie drugiej (obecnie BJ 2420, k. 33r); sygnatura miejsca: *AA XI 9* — na naklejce przyklejonej do górnej okładziny (BJ 2315). Dalsze losy kodeksu potoczyły się dwutorowo. Pod koniec XVIII lub na początku XIX w. — po pracach inwentaryzacyjnych Fasseau, a przed dokonaniem wpisów w katalogu cedułkowym i repozytorialnym — nastąpiło oddzielenie pierwszej składki od bloku kodeksu i jej wypadnięcie ze wspólnej oprawy. W obu bowiem katalogach z czasów J.S. Bandtkiego dzieła obecne w rękopisie Jakuba z Piotrkowa skatalogowano już pod dwiema osobnymi sygnaturami: *AA XI 9* (blok kodeksu z oprawą) i *DD XII 27* (fragmenty oddzielone od kodeksu).

Trudno natomiast powiedzieć coś pewnego o najwcześniejszych losach rękopisu, w tym o pochodzeniu każdej z jego siedmiu części. To, kiedy i w jaki sposób Jakub wszedł w ich posiadanie, czy miał jakiś udział w ich powstaniu, pozostaje w sferze przypuszczeń. Dokładniejszych ustaleń datacyjnych dostarczy z pewnością identyfikacja znaków wodnych papieru, a odpowiedzi na pytanie, czy któreś z tekstów, w tym marginaliów, pisał sam właściciel kodeksu, mogą udzielić drobiazgowe analizy paleograficzne. W jego bibliotece znajdowały się księgi o różnej genezie. Maria Kowalczyk zaobserwowała, że czas powstania kilkunastu datowanych rękopisów należących niegdyś do Jakuba rozciąga się na niemal 50 lat (od 1395 r. aż po początek lat 40. XV w.), czyli na całe jego twórcze życie; napisane zostały m.in. w Pradze, Płocku i Piotrkowie (inne niewątpliwie w Krakowie), a niektóre partie kilku swoich ksiąg Jakub pisał własnoręcznie[26]. Jest oczywiście możliwe, że omawiany tu kodeks Jakub nabył jako całość, już oprawiony; nastąpiłoby to najwcześniej w latach dwudziestych XV w. Inna możliwość jest taka, że sam gromadził poszczególne składki i w pewnym momencie dał je do oprawy; tak przypuszczalnie było z kodeksem BJ 1484[27]. Fragmenty czternastowieczne (części II i V rękopisu BJ 2315) mógł nabyć — podobnie jak kodeksy BJ 1356 i BJ 2351[28] — podczas pobytu w Pradze w ostatniej dekadzie XIV w. Na baczną uwagę zasługuje pierwsza składka zrekonstruowanego kodeksu (BJ 2420, k. 62, 33–44, 63). Poszlaką sugerującą, że jej zawartość (k. 33r–41r) mogła zostać skopiowana w środowisku płockim jest fakt, że te same utwory (z wyjątkiem jednego), napisane w identycznej kolejności, znajdowały się w nieistniejącym dziś kodeksie Biblioteki Narodowej w Warszawie (rkps Lat.Q.v.I.79), który w XV w. należał do płockiej katedry[29].

[26] M. Kowalczyk, E. Belcarzowa, F. Wysocka, *Glosy polskie*, s. 85–88.

[27] *Catalogus codicum manuscriptorum*, t. 10, s. 260–278.

[28] M. Kowalczyk, E. Belcarzowa, F. Wysocka, *Glosy polskie*, s. 87.

[29] Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale operum divinorum (theodicea)*, ed. V. Rubczyński, Kraków 1930 (Polska Akademia Umiejętności. Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce, t. 3), s. LV–LVI; J. Kaliszuk, *Codices deperditi. Średniowieczne rękopisy łacińskie*

Pytanie, czy zbieżność treści w obydwu rękopisach jest rezultatem bezpośredniej zależności, wydaje się zasadne.

Osobną kwestią jest to, w jakim stopniu Jakub korzystał ze swojej księgi, czy był jej aktywnym czytelnikiem. Generalnie rękopis zawiera nieliczne marginalia; w niektórych partiach kodeksu nie ma ich wcale. Przeważnie są to noty korektorskie pisarzy poszczególnych utworów. W *Dialogus miraculorum* Cezarego z Heisterbach (BJ 2315, s. 165–209) występuje kilkanaście haseł treściowych; są to m.in. nazwy wad głównych i modlitw: *superbia*, *vana gloria*, *Cesarius de ira*, *ira*, *invidia*, *accedia*, *de accidioso*, *Pater noster*, *Credo*; być może nie jest bez znaczenia, że osobne dziełka dotyczące tych wad znajdują się w pierwszej składce kodeksu (BJ 2420, k. 36r–v, 37r–39r).

Szczegółowy opis zawartości zrekonstruowanego rękopisu Jakuba z Piotrkowa zamieszczono w Aneksie. Należy podkreślić, że jest ona niezwykle zróżnicowana: od pomocy katechetycznych, duszpasterskich i pomnika ustawodawstwa synodalnego przez utwory prawno-kanoniczne, kaznodziejskie i moralno-ascetyczne aż po medyczne, a nawet astrologiczne. Pod względem rozpiętości tematycznej, a także zaznaczonej wcześniej różnorodności kodykologicznej, paleograficznej i proweniencyjnej, omówiony tu kodeks jest wyjątkowy na tle całego znanego księgozbioru Jakuba.

Biblioteki Narodowej utracone w czasie II wojny światowej, Wrocław 2016, t. 1: *Dzieje i charakterystyka kolekcji* (Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach, t. 8/1), s. 478–479; t. 2: *Katalog rękopisów utraconych*, cz. 2 (Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach, t. 8/2, 2), s. 666–667, nr 598. Na analogiczną sytuację zwrócił uwagę Jerzy Kaliszuk, sugerując w odniesieniu do innego rękopisu pochodzącego z płockiej katedry, również nieistniejącego (Warszawa, rkps BN, Lat.F.ch.II.219), że był on prawdopodobnie wzorcem dla niektórych partii rękopisu BJ 421 należącego do biblioteki Jakuba, a powstałego zapewne w Płocku. Zob. J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 1, s. 479–480, 519; t. 2, cz. 2, s. 1150–1154, nr 1182; *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, t. 2, comp. M. Kowalczyk, M. Markowski, J. Zathey, M. Zwiercan, Wratislaviae [et al.] 1982, s. 262–267.

Aneks
Zawartość rękopisu BJ *AA XI 9* w jego dawnej postaci, tj. co najmniej do 1777 r. (obecnie rkps BJ 2315 i rkps BJ 2420, k. 33–44 i 62–63)

Rkps BJ 2420

k. 62r (dawniej rkps *AA XI 9*, k. 1r)[30]: Średniowieczny spis treści kodeksu

k. 62v (k. 1v): niezapisana.

1. k. 33r–35v (k. 2r–4v): Summariae recapitulationes Veteris et Novi Testamenti
[inc.] — *Primus liber Biblie est Genesis. <In> quo agitur de mundo et omnium creaturarum exordio, de diluvio et archa Noe* … [k. 34v] … *Quatuor ewangeliste legem novam et unum ewangelium ipsi describunt* ... [k. 35v; expl.] ... *et de premiis, que* [Ecclesia] *susceptura est in vita beata. Et habet capitula XXII*.

Zob. F. Stegmüller, *Repertorium biblicum medii aevi*, t. 6, Matriti 1958, nr 8847 (*De materia librorum Bibliae*), nr 9856 (*Brevis continentia omnium librorum Bibliae*); Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LV; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 666, nr 598. Rkps BJ 2420 nie zawiera prologu, który jest notowany w *Repertorium biblicum*.

2. k. 35v–36r (k. 4v–5r): De decem praeceptis
[inc.] — *Non habebis deos alienos. — Contra hoc peccat, qui facit experimenta vel incantaciones pro mulieribus vel sortilegium pro rebus inveniendis* … [k. 36r; expl.] … *<N>on desiderabis uxorem proximi tui ... Contra hoc peccat quis, quando desiderat omnia ista indebite habere et tenere*.

Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LV; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 666, nr 598.

3. k. 36r–v (k. 5r–v): De septem vitiis capitalibus
[inc.] — *<S>uperbia. — Hoc peccatum comittit, qui superbit de aliquo bono, quod habet, ut de diviciis, de pulcritudine* … [k. 36v; expl.] … *Luxuria, que multas species habet ... Item ex parte adiutorii, ut si propter hoc comedit calida vel similia*.

Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LVI; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 666, nr 598.

4. k. 36v (k. 5v): De peccatis quinque sensuum
[inc.] — *<V>isus. — Hoc peccato peccatur, cum quis respicit nimis curiose mulierem vel aliquid aliud vanum* … [expl.] … *<T>actus. Hic peccat, <qui> pudenda tractat vel tangit inhonesta, vel mulierem tangit indebite*.

Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LVI; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 666, nr 598.

[30] Numeracja kart podana w nawiasach jest numeracją sztuczną (odtworzoną), odnoszącą się do pierwotnego kodeksu *AA XI 9*.

5. k. 36v (k. 5v): Virtutes theologales et cardinales, sacramenta, opera spiritualia et corporalia
[inc.] — *Fides, spes ... — Baptismus, confirmacio ... — Consilium dare, errantem dirigere ... — Sicientem* [!] *reficere, sicientem potare* … [expl.] … *incarceratum solvere vel visitare, mortuos sepellire*.

Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LVI; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 666, nr 598.

6. k. 37r–39r (k. 6r–8r): Quaestio de septem vitiis capitalibus
[inc.] — *<Q>ueritur de VII viciis, quando sunt mortalia. — Racio* [!] *secundum Augustinum: Peccatum mortale est sprecio* [!] *bona* [!; spreto bono?] *incomutabili bonis comutabilibus inherere ...* [k. 39r; expl.] *... non poterat esse peccatum sine viri consensu vero* [?] *vel inceptativo* [!] *etc*.

Zob. Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LVI; J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 667, nr 598; J. Truhlář, *Catalogus codicum manu scriptorum Latinorum, qui in c.r. Bibliotheca Publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, t. 1, Pragae 1905, s. 13 (cod. I A 38); *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, t. 7, comp. M. Kowalczyk, A. Kozłowska, M. Markowski, L. Nowak, A. Sobańska, R. Tatarzyński, Z. Włodek, W. Zega, M. Zwiercan, Cracoviae 2004, s. 273 (cod. 1254).

7. k. 39r–41r (k. 8r–10r): Matthaeus de Cracovia, Quinque regulae ad discernendum peccata mortalia et venialia
[inc.] — *<A>d sciendum, quando peccatum aliquod sit mortale vel veniale, sunt notande quinque regule. Quarum prima hec est, quod quando amor vel affeccio* … [k. 41r; expl.] … *studiosa applicacione ad alia inpertinencia, que esset mortalis etc. Et sic est finis*.

Zob. M.W. Bloomfield, B.–G. Guyot, D.R. Howard, T.B. Kabealo, *Incipits of Latin Works on the Virtues and Vices, 1100–1500 A. D. Including a Section of Incipits of Works on the Pater Noster*, Cambridge, Mass., 1979 (The Mediaeval Academy of America Publication, t. 88), nr 291, 3340; R. Newhauser, I.P. Bejczy, *A Supplement to Morton W. Bloomfield et al., 'Incipits of Latin Works on the Virtues and Vices, 1100–1500 A.D.'*, Turnhout 2008 (Instrumenta Patristica et Mediaevalia, t. 50), nr 291, 3340; Mateusza z Krakowa *Opuscula theologica dotyczące spowiedzi i komunii* (=Materiały do historii teologii średniowiecznej w Polsce, z. 1), wyd. W. Seńko, A.L. Szafrański, Warszawa 1974 (Textus et Studia Historiam Theologiae in Polonia Excultae Spectantia, t. 2/1), s. 314–316; Matthaei de Cracovia *Rationale*, s. LVI (expl.); J. Kaliszuk, *Codices deperditi*, t. 2, cz. 2, s. 667, nr 598. Wyd.: Mateusza z Krakowa *Opuscula*, s. 317–324.

k. 41v–44v, 63r–v (k. 10v–14v): niezapisane.

Rkps BJ 2315

8. s. 1–24 (k. 15r–26v): Statuta synodalia dioecesis Cracoviensis ab Adalberto Jastrzębiec anno 1420 editae, cap. 1–18

In nomine Domini nostri Ihesu Christi, in quo vivimus, morimur, mo[dotąd rubro] *vemur et sumus*. [inc.] — *Adam primus homo ad ymaginem Dei factus, caritate pictus, virtutibus vallatus, omni bono refectus …* [s. 15] *… Tractatus secundus de cautelis circa baptismi sacramentum* [rubro]. *In baptismo sit cautus minister …* [s. 17] *… Tercia pars de predicatoribus* [rubro]. *Curatus non predicans per se vel alterum …* [s. 19] *… De censura ecclesiastica pars ultima* [rubro]. *Error, cui non resistitur, aprobari videtur … Sequntur Regule sive doctrine circa observanciam interdicti; prima* [rubro]. *Item tempore interdicti matrimonium contrahitur …* [s. 24; expl.] *… hiis igitur regulati sic agite, ut pro iustis laboribus premium sine fine mansurum accipere valeatis. Amen*.

Zob. B. Ulanowski, *Kilka uwag o statutach synodów diecezjalnych krakowskich XIV i XV stulecia*, w: *Archiwum Komisji Historycznej*, t. 5, Kraków 1889 (Scriptores Rerum Polonicarum, t. 13), s. 13–16 (rkps BJ 2315 wzmiankowany na s. 15); W. Kłapkowski, *Działalność kościelna biskupa Wojciecha Jastrzębca*, Warszawa 1932 (Warszawskie Studia Teologiczne, 5), s. 75–78; J. Sawicki, *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, 4: *Najdawniejsze statuty synodalne diecezji chełmskiej z XV w*., Lublin 1948 (TN KUL. Rozprawy Wydziału Teologiczno-Kanonicznego, 5), s. 69–72 (rkps BJ 2315 wzmiankowany na s. 71); J. Hamesse, S. Szyller, *Repertorium initiorum manuscriptorum Latinorum medii aevi*, t. 1, Louvain-la-Neuve 2007 (Textes et études du moyen âge, 42/1), s. 102, nr 1796–1797; L. Zygner, *Synody diecezjalne metropolii gnieźnieńskiej na przełomie XIV i XV wieku*, w: *Kultura prawna w Europie Środkowej*, red. A. Barciak, Katowice 2006, s. 186–192; idem, *Działalność synodalna arcybiskupa Wojciecha Jastrzębca (próba retrospekcji i reinterpretacji)*, „Studia Mazowieckie" 2015, t. 10/24, z. 3, s. 63–67; K. Ożóg, *Kleine Pastoralkompendien in den spätmittelalterlichen Synodalstatuten Polens*, w: *Partikularsynoden im späten Mittelalter*, wyd. N. Kruppa, L. Zygner, Göttingen 2006 (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte, t. 219. Studien zur Germania Sacra, t. 29), s. 227–233. Wyd.: *Statuta synodalia episcoporum Cracoviensium XIV et XV saeculi e codicibus manu scriptis typis mandata, additis statutis Vielunii et Calissii a. 1420 conditis (et ex rarissimis editionibus — etiam authenticis — nunc iterum editis)*, ed. U. Heyzmann, Cracoviae 1875 (Wydawnictwa Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 6; Starodawne Prawa Polskiego Pomniki, 4), s. 63–82. W kodeksie występują liczne śródtytuły rubro, których nie zawiera edycja.

9. s. 25–75 (k. 27r–52r): De quatuor speciebus grammaticae et expositione certorum vocabulorum horarum canonicarum

[inc.] — *<C>ursus artis gramatice volvitur quadrifarie, qua de re operis huius sarcina duas dividitur in partes. In prima de speciebus quatuor gramatice parumper videbitur. In 2ª de vocabulorum horarum canonicarum exposicione, prout facultas suppetit, agetur. … Prima nempe species gramatice est orthographia* … [s. 44] … *<C>irca partem aliam illius tractatus videndum est de*

exposicione vocabulorum, que in horis canonicis ocurrunt; non omnium, sed in quibus difficultas apparet. Alma interpretatur virgo abscondita. Abigo, abigis, id est removeo … [s. 75; expl.] … *Zelator est amator. Zelotipia est adulterium* [!] *etc*.

Zob. G.L. Bursill-Hall, *A Census of Medieval Latin Grammatical Manuscripts*, Stuttgart — Bad Cannstatt 1981 (Grammatica speculativa, 4), s. 100, nr 132.43. Pars II, zob. F. Stegmüller, *Repertorium biblicum medii aevi*, t. 3, Matriti 1951, nr 4220. Jest to jedyny znany przekaz tego dziełka. W katalogach Bandkie i Wisłocki (a za nim Bursill-Hall) podają tytuł „Parvulus artis grammaticae", odczytując błędnie pierwszy wyraz incypitu.

s. 76–92 (k. 52v–60v): niezapisane.

10. s. 93–125 (k. 61r–77r): De Passione Domini Iesu Christi
Principium, medium, finem regat Virgo Maria [in marg. sup.]. [inc.] — *Egressus Ihesus cum discipulis suis duxit eos extra Ierusalem et venit cum illis in villam, que dicitur Getsemani, que est ad radicem montis Olyveti, et transivit torrentem Cedron* [zob. Mt 26, 36; Lc 19, 37; Io 18, 1]. — *Cedron est genetivus pluralis Grecos* [!] ... [s. 110] ... *In die Palmarum* [rubro]. — *Ait Ihesus discipulis suis: Ecce ascendimus Ierosolymam* … [Mt 20, 17–18]. — *In hac via duos cecos illuminavit, qui secuti sunt eum* ... [s. 114] ... *Secunda feria; sermo bonus* [rubro]. — *Secunda feria predicavit Dominus istud verbum, ut supra dicitur: Si exaltatus fuero a terra* ... [Io 12, 32]. — *Quia statim post lapsum primi hominis dyabolus per multa milia annorum omnia attraxit* ... [s. 116] ... *3ª feria* [rubro]. — *Tercia feria, sicut in Hystoria, iterum rediens diluculo in templum, docebat populum* ... [s. 118] ... — *Quarta feria Dominus venditur, ut dicitur in Hystoria. O quam gravissime peccavit, qui Dominum vendidit* ... [s. 120] ... — *Quinta feria, id est prima die azimorum, in cuius vespera agnus erat inmolandus et edendus* ... [s. 125; expl.] … *oravit primo pro se, postea pro discipulis, tercio pro hiis, qui crediturі erant per verbum eorum. Hec in Cena Domini*. [Na końcu kilka wyrazów dopisanych jaśniejszym atramentem, nieodczytanych.]

11. s. 126–130 (k. 77v–79v): De Innocentibus legenda
[inc.] — *Innocentes ab Herode Ascolinita* [!] *interfecti sunt. Tres fuisse Herodes Scriptura commemorat, quos famosos fecit eorum insana crudelitas* … [expl.] … *post mortem illius omnes absolvit, quos occidi mandaverat et cetera. Rintphlichz* [?] *spec* [?] *indy* [?] *erbis*.

Zob. wyd.: Iacopo da Varazze, *Legenda aurea*, ed. G.P. Maggioni, Firenze 1998, t. 1, s. 97–102.

12. s. 131–132 (k. 80r–v): Sermonum fragmenta (concepta sermonum?) et notae [początek nieczytelny; dalej m.in.] … *neque per angelum, nec ab homine, nec ab aliqua creatura ... Sume exemplum humilitatis ... sicut per humilitatem cordis custoditur castitas corporis, sic per super* [?] *superbiam itur in immundiciam libidinis* ... [s. 132] ... *Quatuor dotes corporis, que sunt claritas, agibilitas, subtilitas et impassibilitas* ...

13. s. 133–142 (k. 81r–85v): Divisio utriusque iuris (partim cum glossa interlineari)
[inc.] — *Corpus iuris dividitur in canonicum ius et ius civile. Ius autem canonicum dividitur in novum et vetus ... Extra. dividuntur in quinque libros, quorum materia in hoc versu continetur: Iudex, iudicium, clerus, sponsalia, crimen ...* [s. 137] *... Sequitur Decretum.* [s. 138] *Decretum vero, quod est compositum anno Domini M^o centesimo primo ...* [s. 139] *... Sequitur de novo iure, et primo Liber Sextus. Et habet quinque partes seu libros ...* [s. 141] *... Ius vero civile est, quod quisque populus vel queque civitas sibi proprium divina humanaque causa constituit ...* [s. 142; expl.] *... legalibus institucionibus dirigibilis simpliciter in bonum humanum*.

Zob. A. Patera, A. Podlaha, *Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské*, t. 1, Praha 1910, s. 244 (cod. C IX.2), 312 (cod. C CXV), 323 (cod. D VI); t. 2, Praha 1922, s. 35 (cod. F XXVII), 183 (cod. K VIII.1), 471 (cod. O XIII); H. Walther, *Initia carminum ac versuum medii aevi posterioris Latinorum. Alphabetisches Verzeichnis der Versanfänge mittellateinischer Dichtungen*, Göttingen 1959 (Carmina medii aevi posterioris Latina, t. 1), nr 9895 (*Iudex*). Wiersze na s. 134–138 zawierają glosę interlinearną.

14. s. 143–152 (k. 86r–90v): Versus de libro Decretorum
[inc.] — *C distingwit et I causans* [!; *causas*?] *dant X tria cum VI. / Penitet V versum, sed consecrat V que* [*quinque*?] *reversum. — Prima* [!]*, quod humanum ius divinumque vocatur. / Altera Romanum ius dat per singula membra. /...* [s. 152; expl.] *... Quintaque confirmat ieiunia, laude coronans. Explicit Summarius intellectus omnium distinccionum, causarum et questionum libri Decretorum*.

Zob. H. Walther, *Initia carminum*, nr 4541 (*Disce, quod humanum*).

15. s. 153–161 (k. 91r–95r): Versus de libro Decretorum
[inc.] — *Disce, quid* [!] *humanum ius divinumque vocatur / Hic ius Romanum per singula verba notatur ...* [s. 156] *... / Una metropoli duo pares* [?] *non statuetur. Incipit 2^a pars, scilicet cause. — Prima* [!] *prime* [!] *vetat, ne quis sacra vendat ematve ...* [s. 161; expl.] *… Alta quod patris consensus pungnat mala captus. Secuntur de consecracione versus, ut supra. Vel sic: Consecro, conficio, veneror, baptizo, ministro* [?].

Zob. H. Walther, *Initia carminum*, nr 4541, 14625 (*Primo prima*).

s. 162–164 (k. 95v–96v): niezapisane.

16. s. 165–209 (k. 97r–119r): Caesarius Heisterbacensis, Dialogus miraculorum (excerpta)
Incipit Dyalogus consolatorius de religiosorum temptacionibus et utilitatibus confessionum Cesarii episcopi de Ordine Grizeo, in quo Cesarius Appollonio respondet. [inc.] — *Ascendentes filii Israel de Egipto, mox temptati sunt in deserto. Egiptus significat mundum sive peccatum ...* [s. 209; expl.] *... parcendum est*

ordini, parcendum sexui, parcendum religioni. Explicit Dyalogus Cesarii episcopi miracula.

Zob. J. Hamesse, S. Szyller, *Repertorium initiorum*, t. 1, s. 214, nr 3699 (rkps BJ 2315 wzmiankowany); C. Cardelle de Hartmann, *Lateinische Dialoge 1200–1400. Literaturhistorische Studie und Repertorium*, Leiden–Boston 2007 (Mittellateinische Studien und Texte, t. 37), s. 350–354. Wyd.: Caesarii Heisterbacensis monachi Ordinis Cisterciensis *Dialogus miraculorum*, ed. J. Strange, t. 1–2, Coloniae–Bonnae–Bruxellis 1851, passim.

s. 210 (k. 119v): niezapisana.

17. s. 211–350 (k. 120r–189v): Albertanus causidicus Brixiensis, De amore et dilectione Dei et proximi, et aliarum rerum et de forma vitae

Incipit liber tercius De amore et dileccione Dei et proximi, et aliarum rerum, de forma vite. Liber primus. [Prol.; inc.] — *<I>nterim* [recte: *Inicium*] *mei tractatus sit in nomine Domini, a quo cuncta procedunt ...* — *Quanto amore quantaque dileccione mea paterna caritas tuam diligat filialem subieccionem ...* [expl.] *... animo addiscimus, mente vero retinemus.* [Cap. 1; inc.] — *<D>octrinam igitur audire debes, ut habeas scienciam ...* [s. 350; expl.] *... et sustine Deum et ad regem celorum satage pervenire. Ad illum nos conducat, qui sine fine vivit et regnat. <E>xplicit liber De amore et dileccione Dei et proximi, et aliarum rerum et de forma vite, quam* [!] *Albertanus causidicus Brixiensis de hora Agathe compilavit ac scripsit, cum esset in carcere domini imperatoris Fredrici* [!] *in civitate Cremone. In quo positus fuit, cum esset capitaneus Gallandi* [vel *Gallaudi*] *ad defendendum locum ipsum ad utilitatem communis* [!] *Brixie. Anno Domini millessimo CCCC^o^ XXIII° de mense Maii est finitus. Brix* [!] *anno Domini M^o^ CC^o^ tricesimo octavo de mense Augusti in die sancti Allexandri, quo obsidebatur civitas Brixie per eundem imperatorem, indiccione undecima. Liber IIII^tus^*.

Zob. M.W. Bloomfield, B.–G. Guyot, D.R. Howard, T.B. Kabealo, *Incipits of Latin Works*, nr 1724, 2758, 4407 (rkps BJ 2315 wzmiankowany); R. Newhauser, I.P. Bejczy, *A Supplement to Morton W. Bloomfield et al.*, nr 1724, 4407; E. Bauer, *Albertanus von Brescia: „De amore Dei et proximi" in der Übersetzung Heinrich Hallers*, Salzburg 2001 (Analecta Cartusiana, t. 178), s. 13–23. Wyd. in: Albertani moralissimi *Opus de loquendi ac tacendi modo nec non et de quamplurimis…*, Cuneii (Viotus de Dulcis) 1507, f. 25r–62v; S.L. Hiltz [DeLong], *De amore et dilectione Dei et proximi et aliarum rerum et de forma vite: An Edition*, Ph.D. diss., University of Pennsylvania, 1980.

s. 351–358 (k. 190r–193v): niezapisane.

18. s. 359–438 (k. 194r–233v): Pseudo-Aristoteles, Secretum secretorum (translatio Philippi Tripolitani)

Incipit Liber moralium, qui alio nomine dicitur Secretum secretorum, editus ab Aristotele, ad Allexandrum. [Prol. I; inc.] — *<D>omino suo excelentissimo et in culto* [!] *christiane religionis strenuissimo Guidoni* [?] *Vere de Valencia ...* — *Quantum Luna ceteris stellis est lucidior et Solis radius luciditate Lune fulgen-*

cior … — Cum igitur nobilis [recte: *vobiscum*] *essem apud Anthiochiam reperta hac preciosissima philosophie margarita …* [s. 361; expl.] *… et post longissima spacia temporis concedat vobis ad eterne beatitudinis gaudia feliciter pervenire.* [Capitula] *De prologo cuiusdam doctoris in commendacione Aristotilis. De prologo Iohannis, qui transtulit librum istum …* [s. 362] *… De circulo et exemplo iusticie.* [Prol. II; inc.] *De prologo cuiusdam doctoris in commendacione Aristotilis. — Deus omnipotens custodiat regem nostrum ad gloriam credencium et confirmet regnum suum …* [s. 364] *… Secundus prologus. — Iohannes, qui transtulit librum istum, filius Patricii …* [s. 365; expl.] *… respondet ad regis Allexandri peticionem sub hac forma.* [Textus; inc.] *Epistola ad Allexandrum. Liber primus. — Filii* [!] *gloriosissime, imperator, confirmet <te> Deus in via cognoscendi …* [s. 437; expl.] *… cum tibi dant diversa signa et adversa, declina semper ad meliorem et probabiliorem partem. Completus est Tractatus de moribus et signis naturalibus hominum ad regem manificum* [!] *Alexandrum, qui dominatus fuit toti orbi, dictus* [s. 438] *monarchia* [!] *in Septentrione*.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin*, London 1963 (The Mediaeval Academy of America Publication, t. 29), kol. 410, 465, 559, 1176; Ch.B. Schmitt, D. Knox, *Pseudo-Aristoteles Latinus. A Guide to Latin Works Falsely Attributed to Aristotle Before 1500*, London 1985 (Warburg Institute Surveys and Texts, t. 12), s. 54–75, nr 81 (rkps BJ 2315 wzmiankowany). Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch des Albert Behaim*, München 2000 (Monumenta Germaniae Historica. Briefe des späteren Mittelalters, t. 1), s. 259–340, nr 73; R. Steele, *Opera hactenus inedita Rogeri Bacon*, fasc. 5: *Secretum secretorum cum glossis et notulis. Tractatus brevis et utilis ad declarandum quedam obscure dicta fratris Rogeri*, Oxonii 1920, s. 25–172.

19. s. 438–445 (k. 233v–237r): Rasis (Rhazes), Physiognomia (Liber medicinalis ad Almansorem, lib. II, cap. 26–58)

Incipit Philonomia Almosoris de signis capillorum. [inc.] *— Calpilli* [?] *plani timoris sunt significativi, crispi autem significant audaciam. De signis pilorum in ventre. In ventre autem pilorum multitudo …* [s. 445; expl.] *… omnibus aliis significacionibus in fortitudine et firmitudine preiudicabit*.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits*, kol. 186; Ch.B. Schmitt, D. Knox, *Pseudo-Aristoteles Latinus*, s. 45, nr 62; L. Devriese, *An Inventory of Anonymous Medieval Physiognomic Treatises*, „Revue d'Histoire des Textes" 2019, t. 14, s. 230–232, nr 3. Wyd.: *Scriptores physiognomonici Graeci et Latini*, ed. R. Foerster, Lipsiae 1893, t. 2, s. 163–179 (alia versio).

20. s. 445–458 (k. 237r–243v): De planetis et proprietatibus eorum

De planetis et proprietatibus eorum. [inc.] *— Sicut dicit Beda, planete sunt sidera certis spaciis discreta …* [s. 446] *… Saturnus secundum Ma<crobium?> a saturnitate est dictus …* [s. 448] *… De Marte. Mars per bienium* [!] *perficitur cursum suum …* [s. 450] *… De Sole rubrica. Sol quasi solus lucens dicitur …*

[s. 453] ... *De Luna. Luna dicitur quasi luminum una inter luminaria* ... [s. 456] ... *De mensibus rubrica. Mensis est nomen Grecum de Lune nomine tractatum* ... [s. 458; expl.] ... *ex istis duodecim mensibus annus tam lunaris, quam solaris dicitur perficitur* [!].

21. s. 458–459 (k. 243v–244r): Nota de aere (Zodiologii fragm.)
De aere, quibus signis mutatur. [inc.] — *Preterea sciendum est, quod quandocumque Luna est in fine Geminorum et Cancri* ... [s. 459; expl.] *in hiis temporibus incipit ingrossari. Et hec de signis dicta sufficiant*.

Zob. D. Juste, *Catalogus codicum astrologorum Latinorum*, I: *Les manuscrits astrologiques latins conservés à la Bayerische Staatsbibliothek de Munich*, Aubervilliers 2011 (Documents, études et répertoires de l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes, t. 81), s. 110 (inc.), 133 (expl.). Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch*, s. 344, nr 76 fragm.

22. s. 459–460 (k. 244r–v): De planetis, cap. 3–4
De fortuna aeris [recte: *Arietis*]. [inc.] — *Fortuna aeris est in milicia et in servicio aliorum et hospitalibus* [!] ... [s. 460; expl.] … *de Sole et Scorpione, de caducacione* [!] *peribit*.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits*, kol. 568; D. Juste, *Catalogus codicum astrologorum*, s. 93, 185. Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch*, s. 356–358, nr 83.

23. s. 461 (k. 245r): De signis inveniendis
[inc.] *De signis hominum inveniendo* [!]. — *Cum volueris invenire signum tuum, computa nomen tuum et nomen matris tue et per subsequens et* [?] *alphabetum ... Si scire volueris, quis primo moriatur de duobus* … [expl.] … *sicut teta* [recte: *terra*] *aquam cohercet, terra vincit ignem*.

Zob. Ch.B. Schmitt, D. Knox, *Pseudo-Aristoteles Latinus*, s. 56–57 (expl.); D. Juste, *Catalogus codicum astrologorum*, s. 84, 93, 185. Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch*, s. 347, nr 77.

24. s. 461 (k. 245r): Versus de signis zodiaci
[inc.] — *Est Li, Ar, Scor ... Pis, Vir. — Leo, Sagittarius, Aries arescunt* ... [expl.] ... *feminea* [!] *frigida veluti nocturna*.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits*, kol. 816 (*Leo*); H. Walther, *Initia carminum*, nr 5717a (*Est Li*), 10258 (*Leo*); D. Juste, *Catalogus codicum astrologorum*, s. 78, 93, 185. Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch*, s. 348–349, nr 79–80.

25. s. 461–465 (k. 245r–247r): Pseudo-Alkindi, Epistula missa Theodoro imperatoris Friderici philosopho
[inc.] — *Prudenti viro, amico suo karissimo Theodoro, invictissimi cesaris Philippo* [recte: *philosopho*]*, Alkyndius Alcalif de Baldach ... — Nosce* [recte: *Nosse*] *cupiens diversitates hominum et linguarum* ... [s. 465; expl.] ... *iam*

faciem terre incipit occupare in tribus exercitibus dispertita. Explicit Regimen dominorum.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits*, kol. 925, 1146. Wyd.: T. Frenz, P. Herde, *Das Brief- und Memorialbuch*, s. 350–356, nr 82.

26. s. 466–489 (k. 247v–259r): Hippocrates, Aphorismi, I, 1–VII, 57 (translatio anonyma)
[inc.] — *Vita brevis, ars vero longa, tempus autem acutum, experimentum fallax* ... [expl.] ... *famem adiberi* [!] *convenit, fames enim exicat* [!] *corpora*.

Zob. L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits*, kol. 1704; P. Kibre, *Hippocrates Latinus. Repertorium of Hippocratic Writings in the Latin Middle Ages (II)*, „Traditio" 1976, t. 32, s. 270–276. Wyd. in: *Articella*, Paduae (Nicolaus Petri) [ca 1476] (GW 2678) etc.

s. 490–502 (k. 259v–265v): niezapisane.

27. s. 503–611 (k. 266r–320r): Augustinus Hipponensis, Enchiridion ad Laurentium seu de fide, spe et caritate
[Capitulatio; inc.] — *Laurencio scribit eius erudicione delectatus, cupiens illum esse sapientem secundum Scripturas sacras* ... [s. 511; expl.] ... *et de qualitate in hoc seculo vel in futuro. <D>e fine libri etc.* [Textus; inc.] *Incipit liber Augustini Enchiridion. — <D>ici non potest, dilectissime fili Laurenti, quantum tua erudicione delecter* ... [s. 611; expl.] ... *de fide, spe et caritate conscripsi*.

Zob. E. Dekkers, *Clavis patrum Latinorum*, Steenbrugis 1995 (Corpus Christianorum. Series Latina), nr 295. Wyd. E. Evans, in: Aurelii Augustini *Opera*, pars XIII, 2, Turnholti 1969 (Corpus Christianorum. Series Latina, t. 46), s. 39–46, 49–114.

28. s. 612–627 (k. 320v–328r): Gennadius Massiliensis, Liber sive definitio ecclesiasticorum dogmatum, cap. 1–86 (1–52)
[inc.] — *<C>redimus unum Deum esse Patrem et Filium, et Spiritum Sanctum. Patrem, eo quod Filium habeat* ... [s. 627; expl.] ... *certe mobilitate et mutabilitate prevaricatricis nature*.

Zob. I. Machielsen, *Clavis patristica pseudepigraphorum medii aevi*, t. II A, Turnhout 1994 (Corpus Christianorum. Series Latina), s. 95–97, nr 174, s. 215–216, nr 766, s. 291–292, nr 1085; E. Dekkers, *Clavis patrum Latinorum*, nr 958. Wyd.: Patrologia Latina, t. 58, Parisiis 1862, kol. 979–1000; C.H. Turner, *The 'Liber ecclesiasticorum dogmatum' attributed to Gennadius*, „Journal of Theological Studies" 1906 [ed. Oct. 1905], t. 7, s. 89–98.

29. s. 627–633 (k. 328r–331r): Augustinus Hipponensis, Retractationes, lib. I, cap. 19
[inc.] — *<D>e sermone Domini in monte secundum Matheum duo volumina scripsi. In quorum primo propter id, quod scriptum est: Beati pacifici* ... [s. 633; expl.] ... *non enim dixit querentibus et pulsantibus, sed petentibus etc*.

Zob. E. Dekkers, *Clavis patrum Latinorum*, nr 250. Wyd.: Aurelii Augustini *Retractationum libri II*, ed. A. Mutzenbecher, Turnholti 1984 (Corpus Christianorum. Series Latina, t. 57), s. 55–61.

30. s. 634–716 (k. 331v–372v): Gregorius Magnus, Regula pastoralis, cap. 1–35 (I, 1–III, 11)
[inc.] — *<P>astoralis cure me pondera fugere delitescendo voluisse benigna, frater karissime* ... [s. 696] ... *tangere corda audiencium debet.* [Initium cap. 24 (III, 1)] *Aliter usque viris. Aliter ammonende sunt femine etc., prout alias* [?] *in fine reperiemus*. [s. 697; finis cap. 24] *<A>liter ammonendi sunt viri atque aliter femine, quia illis gravia* … [s. 716; expl.] ... [Cap. 11] *<A>liter ammonendi sunt simplices ... studeant unquam falsa dicere, sed tamen ammonendi* [tekst urwany].

Zob. E. Dekkers, *Clavis patrum Latinorum*, nr 1712. Wyd.: Patrologia Latina, t. 77, Parisiis 1862, kol. 13–64; Grégoire le Grand, *La Règle pastorale*, t. 1–2, ed. B. Judic, F. Rommel, Ch. Morel, Paris 1992 (Sources chrétiennes, t. 381–382). W rękopisie został opuszczony niemal w całości rozdział 24 (kol. 50–51 edycji PL); s. 636 i 641 niezapisane (bez utraty tekstu).

s. 717–774 (k. 373r–401v): niezapisane.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Kraków, Biblioteka Jagiellońska:
- rkps 272 (*Repertorium manuscriptorum Bibliothecae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis*).
- rkps 421.
- rkps 1356.
- rkps 1483.
- rkps 1484.
- rkps 2315 (*AA XI 9*; Fasseau *541*).
- rkps 2351.
- rkps 2417.
- rkps 2420 (*DD XII 27*).
- rkps 2425.
- rkps 4149, t. 1 (*Catalogus repositorialis manuscriptorum codicum Bibliothecae Universitatis Cracoviensis*).
- rkps *DD X 31* (Fasseau *587*).
- rkps *DD XII 56*.
- rkps Przyb. 157/75 (A. Birkenmajer, *Jak wyglądała BJ przed 150 laty*).

Kraków, Biblioteka Jagiellońska, Archiwum BJ, Katalog kartkowy rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej.

Warszawa, Biblioteka Narodowa:
- rkps Lat.Q.v.I.79 (zniszczony).
- rkps Lat.F.ch.II.219 (zniszczony).

Źródła drukowane

Albertani moralissimi *Opus de loquendi ac tacendi modo nec non et de quamplurimis…*, Cuneii (Viotus de Dulcis) 1507.

Aurelii Augustini *Opera*, pars XIII, 2, Turnholti 1969 (Corpus Christianorum. Series Latina, t. 46).

Aurelii Augustini *Retractationum libri II*, ed. A. Mutzenbecher, Turnholti 1984 (Corpus Christianorum. Series Latina, t. 57).

Bauer E., *Albertanus von Brescia: „De amore Dei et proximi" in der Übersetzung Heinrich Hallers*, Salzburg 2001 (Analecta Cartusiana, t. 178).

Caesarii Heisterbacensis monachi Ordinis Cisterciensis *Dialogus miraculorum*, ed. J. Strange, t. 1–2, Coloniae–Bonnae–Bruxellis 1851.

Frenz T., Herde P., *Das Brief- und Memorialbuch des Albert Behaim*, München 2000 (Monumenta Germaniae Historica. Briefe des späteren Mittelalters, t. 1).

Grégoire le Grand, *La Règle pastorale*, t. 1–2, ed. B. Judic, F. Rommel, Ch. Morel, Paris 1992 (Sources chrétiennes, t. 381–382).

Hiltz [DeLong] S.L., *De amore et dilectione Dei et proximi et aliarum rerum et de forma vite: An Edition*, Ph.D. diss., University of Pennsylvania, 1980.

Hippocrates, *Aphorismi*, in: *Articella*, Paduae (Nicolaus Petri) [ca 1476] (GW 2678).

Iacopo da Varazze, *Legenda aurea*, ed. G.P. Maggioni, Firenze 1998, t. 1.

Mateusza z Krakowa *Opuscula theologica dotyczące spowiedzi i komunii* (=Materiały do historii teologii średniowiecznej w Polsce, z. 1), wyd. W. Seńko, A.L. Szafrański, Warszawa 1974 (Textus et Studia Historiam Theologiae in Polonia Excultae Spectantia, t. 2/1).

Matthaei de Cracovia *Rationale operum divinorum (theodicea)*, ed. V. Rubczyński, Kraków 1930 (Polska Akademia Umiejętności. Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce, t. 3).

Patrologiae Latinae cursus completus, ed. J.-P. Migne , t. 58, 77, Parisiis 1862.

Scriptores physiognomonici Graeci et Latini, ed. R. Foerster, t. 2, Lipsiae 1893.

Statuta synodalia episcoporum Cracoviensium XIV et XV saeculi e codicibus manu scriptis typis mandata, additis statutis Vielunii et Calissii a. 1420 conditis (et ex rarissimis editionibus — etiam authenticis — nunc iterum editis), ed. U. Heyzmann, Cracoviae 1875 (Wydawnictwa Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 6; Starodawne Prawa Polskiego Pomniki, 4).

Steele R., *Opera hactenus inedita Rogeri Bacon*, fasc. 5: *Secretum secretorum cum glossis et notulis. Tractatus brevis et utilis ad declarandum quedam obscure dicta fratris Rogeri*, Oxonii 1920.

Turner C.H., *The 'Liber ecclesiasticorum dogmatum' attributed to Gennadius*, „Journal of Theological Studies" 1906 [ed. Oct. 1905], t. 7, s. 89–98.

Opracowania

Bandtkie J.S., *Historya Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, Kraków 1821.

Birkenmajer A., *Belgijski bibliofil Arseni Fasseau i jego związki z Polską (1760–1777)*, w: *Z zagadnień teorii i praktyki bibliotekarskiej. Studia poświęcone pamięci Józefa Grycza*, red. B. Horodyski, Wrocław 1961, s. 185–280.

Bloomfield M.W., Guyot B.–G., Howard D.R., Kabealo T.B., *Incipits of Latin Works on the Virtues and Vices, 1100–1500 A. D. Including a Section of Incipits of Works on the Pater Noster*, Cambridge, Mass., 1979 (The Mediaeval Academy of America Publication, t. 88).

Bukowski W., Tatarzyński R., *Kurenda subkolektora płockiego Jakuba z Piotrkowa do plebanów dekanatu zawkrzeńskiego w sprawie zapłaty świętopietrza w 1429 roku*, „Roczniki Historyczne" 1998, t. 64, s. 209–219.

Bursill-Hall G.L., *A Census of Medieval Latin Grammatical Manuscripts*, Stuttgart–Bad Cannstatt 1981 (Grammatica speculativa, 4).

Cardelle de Hartmann C., *Lateinische Dialoge 1200–1400. Literaturhistorische Studie und Repertorium*, Leiden–Boston 2007 (Mittellateinische Studien und Texte, t. 37).

Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur, t. 2, comp. M. Kowalczyk, M. Markowski, J. Zathey, M. Zwiercan, Wratislaviae [et al.] 1982.

Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur, t. 7, comp. M. Kowalczyk, A. Kozłowska, M. Markowski, L. Nowak, A. Sobańska, R. Tatarzyński, Z. Włodek, W. Zega, M. Zwiercan, Cracoviae 2004.

Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur, t. 10, comp. A. Kozłowska, L. Nowak, A. Sobańska, R. Tatarzyński, W. Zega, M. Zwiercan, Cracoviae 2012.

Ciechanowska Z., *Bandtkie Jerzy Samuel*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa–Łódź 1972, s. 29–30.

Ciechanowska Z., *Jerzy Samuel Bandtkie jako bibliotekarz i bibliotekoznawca*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1970, t. 20, s. 5–23.

Dekkers E., *Clavis patrum Latinorum*, Steenbrugis 1995 (Corpus Christianorum. Series Latina).

Devriese L., *An Inventory of Anonymous Medieval Physiognomic Treatises*, „Revue d'Histoire des Textes" 2019, t. 14, s. 225–255.

Fijałek J., *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie soboru bazylejskiego*, Kraków 1900, t. 1.

Hamesse J., Szyller S., *Repertorium initiorum manuscriptorum Latinorum medii aevi*, t. 1, Louvain-la-Neuve 2007 (Textes et études du moyen âge, 42/1).

Historia Biblioteki Jagiellońskiej, t. 2: *1775–1918*, red. P. Lechowski, Kraków 2017, s. 82–154 (rozdział autorstwa M. Galos i Ż. Kubic).

Juste D., *Catalogus codicum astrologorum Latinorum*, I: *Les manuscrits astrologiques latins conservés à la Bayerische Staatsbibliothek de Munich*, Aubervilliers 2011 (Documents, études et répertoires de l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes, t. 81).

Kaliszuk J., *Codices deperditi. Średniowieczne rękopisy łacińskie Biblioteki Narodowej utracone w czasie II wojny światowej*, Wrocław 2016, t. 1: *Dzieje i charakterystyka kolekcji* (Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach, t. 8/1); t. 2: *Katalog rękopisów utraconych*, cz. 2 (Dziedzictwo Kulturowe po Skasowanych Klasztorach, t. 8/2, 2).

Kibre P., *Hippocrates Latinus. Repertorium of Hippocratic Writings in the Latin Middle Ages (II)*, „Traditio" 1976, t. 32, s. 257–292.

Kłapkowski W., *Działalność kościelna biskupa Wojciecha Jastrzębca*, Warszawa 1932 (Warszawskie Studia Teologiczne, 5).

Kowalczyk M., Belcarzowa E., Wysocka F., *Glosy polskie Jakuba z Piotrkowa i innych autorów w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1973, t. 23, s. 79–115.

Kowalski M.D., *Rationes Iacobini de Rubeis, collectoris in Regno Poloniae (1426–1434). Rachunki Giacomina Rossiego, papieskiego kolektora generalnego w Polsce, z lat 1426–1434*, „Studia Źródłoznawcze" 2011, t. 49, s. 61–96.

Machielsen I., *Clavis patristica pseudepigraphorum medii aevi*, t. II A, Turnhout 1994 (Corpus Christianorum. Series Latina).

Newhauser R., Bejczy I.P., *A Supplement to Morton W. Bloomfield et al., 'Incipits of Latin Works on the Virtues and Vices, 1100–1500 A.D.'*, Turnhout 2008 (Instrumenta Patristica et Mediaevalia, t. 50).

Ożóg K., *Kleine Pastoralkompendien in den spätmittelalterlichen Synodalstatuten Polens*, w: *Partikularsynoden im späten Mittelalter*, wyd. N. Kruppa, L. Zygner, Göttingen 2006 (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte, t. 219. Studien zur Germania Sacra, t. 29), s. 215–237.

Patera A., Podlaha A., *Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské*, t. 1, Praha 1910; t. 2, Praha 1922.

Potkowski E., *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984.

Radzimiński A., *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej płockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 2: *Kanonicy*, Toruń 1993.

Rosińska G., *Scientific Writings and Astronomical Tables in Cracow. A Census of Manuscript Sources (XIVth–XVIth Centuries)*, Wrocław [i in.] 1984 (Studia Copernicana, t. 22).

Sawicki J., *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, 4: *Najdawniejsze statuty synodalne diecezji chełmskiej z XV w.*, Lublin 1948 (TN KUL. Rozprawy Wydziału Teologiczno-Kanonicznego, 5).

Schmitt Ch.B., Knox D., *Pseudo-Aristoteles Latinus. A Guide to Latin Works Falsely Attributed to Aristotle Before 1500*, London 1985 (Warburg Institute Surveys and Texts, t. 12).

Stachnik L., *Zarys dziejów katalogu alfabetycznego Biblioteki Jagiellońskiej*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej" 1975, t. 25, s. 93–108.

Stegmüller F., *Repertorium biblicum medii aevi*, t. 3, Matriti 1951; t. 6, Matriti 1958.

Świeboda W., *Na tropie średniowiecznych rękopisów Wydziału Prawa Uniwersytetu Krakowskiego*, w: *Felix indiget amicis. Studia z dziejów kultury duchowej i intelektualnej średniowiecza ofiarowane Profesorowi Krzysztofowi Ożogowi*, red. W. Świeboda, M. Zdanek, Kraków 2016, s. 277–317.

Thorndike L., Kibre P., *A Catalogue of Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin*, London 1963 (The Mediaeval Academy of America Publication, t. 29).

Truhlář J., *Catalogus codicum manu scriptorum Latinorum, qui in c.r. Bibliotheca Publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, t. 1, Pragae 1905.

Ulanowski B., *Kilka uwag o statutach synodów diecezjalnych krakowskich XIV i XV stulecia*, w: *Archiwum Komisji Historycznej*, t. 5, Kraków 1889 (Scriptores Rerum Polonicarum, t. 13), s. 1–32.

Walther H., *Initia carminum ac versuum medii aevi posterioris Latinorum. Alphabetisches Verzeichnis der Versanfänge mittellateinischer Dichtungen*, Göttingen 1959 (Carmina medii aevi posterioris Latina, t. 1).

Wisłocki W., *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 2: *Rękopisy 1876–4176. Index*, Kraków 1877–1881.

Wójcik-Zega D., *Conclusiones antiquae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis 1432–1591. Samorząd Kolegium Większego Uniwersytetu Krakowskiego w XV–XVI wieku*, Kraków 2014 (Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae, t. 3).

Zathey J., *Biblioteka Jagiellońska w latach 1364–1492*, w: J. Zathey, A. Lewicka-Kamińska, L. Hajdukiewicz, *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 1: *1364–1775*, Kraków 1966, s. 1–130 i errata.

Zygner L., *Działalność synodalna arcybiskupa Wojciecha Jastrzębca (próba retrospekcji i reinterpretacji)*, „Studia Mazowieckie" 2015, t. 10/24, z. 3, s. 61–84.

Zygner L., *Synody diecezjalne metropolii gnieźnieńskiej na przełomie XIV i XV wieku*, w: *Kultura prawna w Europie Środkowej*, red. A. Barciak, Katowice 2006, s. 165–226.

Włodzimierz Zega — dr nauk humanistycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, adiunkt w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN (Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej), współautor *Katalogu łacińskich rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej*, tłumacz dzieł Tomasza z Akwinu na język polski; główne obszary badawcze: łacińskie rękopisy średniowieczne, twórczość filozoficzna i teologiczna profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku, edytorstwo tekstów średniowiecznych.

e-mail: wzega@ifispan.edu.pl